

Capitolul I. Identificarea criminalistică și expertizele criminalistice

Secțiunea 1. Noțiuni introductive. Importanța și regimul juridic al expertizelor criminalistice

Deși în cadrul diverselor expertize, care pot fi solicitate organelor judiciare, intră o gamă mai largă de expertize (medico-legale, criminalistice, artistice, numismatice, arheologice etc.), am ales să ne referim la cele care, în condițiile actuale ale legii, reprezintă o categorie distinctă: expertizele criminalistice, care pot fi solicitate atât în cauze civile sau penale, cât și comerciale ori administrative.

În opinia noastră, conceptul de „expertiză criminalistică” este util și ocupă ca deschidere un orizont mai amplu decât ar sugera termenul în sine. Sensul și amplitudinea criminalisticii transcende astăzi simplei noțiuni, problematica investigării criminalistice fiind indisolubil legată de majoritatea domeniilor aparent distincte, rezultând astfel nevoia de arheologie criminalistică sau antropologică, expertizarea criminalistică a armelor și obiectelor antice, numismatica criminalistică etc., toate incluse în noțiunea de „*forensic science*”.

Considerăm că, în acord cu principiul paralelismului, de vreme ce modificările relativ recente ale legislației permit ca alte expertize, cum ar fi cele medico-legale sau cele tehnice, să se poată efectua la cererea unor persoane fizice sau juridice și extrajudiciar, este necesar ca viitorul să deschidă și calea legislativă a expertizelor criminalistice extrajudiciare. Această opinie a mai fost exprimată în literatură^[1], iar din practica personală am întâlnit lucrări criminalistice solicitate inclusiv în cauze aflate sub cercetare de către organele disciplinare ale unor organisme colective (federații de sport, consilii bisericești etc.) sau pentru birourile notariale, lucrări numite „Opinie (Aviz) de specialitate”, realizate după metoda și structura unei expertize criminalistice. Credem că diferența este de simplă natură

[1] I.N.E.C. – Laboratorul Interjudețean Timișoara (sub redacția D.I. CRISTESCU), *Reglementarea activității de expertiză criminalistică și organizarea ei în România*, Ed. Solness, Timișoara, 2000, p. 3.

terminologică, calitatea cerută unui demers științific criminalistic fiind în principiu aceeași ca asumare.

Asupra noțiunii de expert există mai multe opinii, dar noi achiesăm asupra celei consonante cu definiția sa enciclopedică: *expertul judiciar (lat. expertus) este persoana ce posedă cunoștințe de specialitate într-un domeniu al artei, științei sau tehnicii, desemnată de organul judiciar, conform legii, pentru a lămuri anumite stări sau împrejurări de fapt necesare aflării adevărului*^[1].

Creдем că, prin definirea mai concisă, noțiunea poate acoperi paleta imensă de aplicații ale muncii de expert fără a impune limitări, întrucât nu există domeniu de activitate umană în care să nu se poată ajunge la un moment dat, prin cursul firesc al unei cauze supuse soluționării judiciare, la necesitatea unei opinii de specialitate.

La rândul său, în literatura criminalistică, *expertiza judiciară* a fost definită drept o activitate de cercetare științifică desfășurată, la cererea organelor judiciare, de către experți având cunoștințe de specialitate asupra persoanelor, obiectelor sau urmelor, în vederea clarificării unor fapte sau împrejurări ori pentru identificarea obiectelor creatoare de urme^[2].

În mod convergent, majoritatea autorilor definesc *expertiza criminalistică* drept un procedeu de probațiune prevăzut de lege, constând într-o activitate de cercetare științifică a probelor materiale judiciare, efectuat de către persoane cu temeinice cunoștințe de strictă specialitate și care are ca scop identificarea persoanelor, fenomenelor, obiectelor și substanțelor aflate într-o legătură causală cu faptul ilicit, stabilirea însușirilor acestora sau a eventualelor modificări de formă, conținut și structură a lor și a mecanismului respectivelor modificări^[3].

Ne raliem acestor opinii, considerând expertizele criminalistice ca *activități cu scop probatoriu și cu un caracter complex științific, constând în operațiuni realizate de personal cu pregătire de specialitate, numit de către un organ judiciar în condițiile prevăzute de lege, pentru clarificarea unor aspecte ce vizează identificarea, conexe cercetării judiciare a unui fapt ilicit, urmărindu-se stabilirea identității unor obiecte, persoane, urme, fenomene, surprinderea și explicarea unor nexuri cauzale și fenomenologice, a însușirilor lor*

[1] N. DAN, I. ANGHELESCU Ș.A., *Dicționar de criminalistică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 67.

[2] I. MIRCEA, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 312.

[3] I.N.E.C., *op. cit.*, p. 6; E. STANCU, *Criminalistica*, vol. I, Ed. Actami, București, 1997, p. 54; I. MIRCEA, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 312.

specifice ori a împrejurărilor în care acestea au fost generate sau modificate, precum și a cauzelor acestora.

În practica urmăririi penale, expertizele pot fi efectuate pentru elucidarea unor probleme variate sub aspectul naturii științifice: criminalistice (expertiza scrisului și a documentelor, expertiza monedelor, bancnotelor, titlurilor de credit, a vocii și a vorbirii, a fotografiilor și a înregistrărilor video etc.), contabile, tehnice etc.^[1] Trebuie să arătăm, încă o dată, că dispunerea expertizelor criminalistice (în aproape toate domeniile de expertiză) poate avea loc și în cauze de natură civilă ori comercială, administrativă etc.

În literatura juridică s-au formulat numeroase definiții ale expertizei ca mijloc de probă. Astfel, aceasta a fost definită ca fiind „mijlocul special destinat pentru a transmite sau a aduce în proces noțiuni tehnice sau obiecte de probă, pentru rezolvarea cărora se cer cunoștințe speciale sau abilități tehnice”^[2]. În Franța, de exemplu, încă din secolul trecut, noțiunea în cauză era definită ca fiind „cercetarea, prin mijloace științifice, de către un specialist a unor situații de fapt, în legătură cu un proces a cărui natură solicită unele lămuriri speciale, verificare inseparabilă de ideea de litigiu”^[3].

Pornind de la prevederile art. 116 C. proc. pen., expertiza este privită ca fiind cercetarea realizată de o persoană cu competență tehnică sau științifică (expert), la cererea organelor judiciare sau părților, asupra unor fapte și împrejurări de fapt, pentru a căror lămurire sunt necesare cunoștințe de specialitate în scopul aflării adevărului^[4].

Expertiza criminalistică face parte din categoria expertizelor judiciare, reprezentând un mijloc de probă, un procedeu probator valoros, prin care, pe baza unei cercetări fundamentate pe date și metode științifice, expertul furnizează organului judiciar concluzii motivate științific cu privire la fapte pentru a căror lămurire sunt necesare cunoștințe specializate^[5]. Conform unei alte abordări, expertiza este o activitate de cercetare a unor împrejurări necesare

^[1] N. DAN, I. ANGHELESCU Ș.A., *op. cit.*, p. 67; R. CONSTANTIN ȘI COLAB., *Expertizele, mijloc de probă în procesul penal*, Ed. Tehnică, București, 2000, p. 36.

^[2] N. DAN, I. ANGHELESCU Ș.A., *op. cit.*, p. 81.

^[3] I. MIRCEA, *Criminalistica*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 36-37.

^[4] *Codul penal. Codul de procedură penală, cu modificările aduse prin O.U.G. nr. 31/2008 și Legea nr. 57/2008*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 246.

^[5] E. STANCU, *Tratat de criminalistică*, ed. a 4-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 349-350; E. MIHULEAC, *Expertiza judiciară*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 20-21.

stabilirii adevărului obiectiv în cauza supusă soluționării de către un expert, activitate desfășurată la cererea organului judiciar în situația în care acesta nu poate singur să lămurească respectiva împrejurare de fapt^[1]. Așadar, *expertizele criminalistice* constau în *activități de cercetare științifică a urmelor și a mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării persoanelor, obiectelor, substanțelor și fenomenelor aflate în legătură cauzală cu fapta, stabilirii anumitor proprietăți ale acestora, precum și a eventualelor modificări de formă, conținut sau structură*^[2].

În scopul clarificării noțiunii de expertiză criminalistică, amintim existența unor opinii care contestau realitatea unui asemenea mijloc de probă autonom, argumentându-se că, „deoarece expertiza criminalistică se realizează de către specialiști din diverse ramuri ale științei și tehnicii, nu este justificată ca fiind o expertiză proprie criminalisticii”^[3]. Alături de expertizele criminalistice și medico-legale, în practica judiciară se utilizează frecvent expertize contabile, tehnice, agrotehnice și merceologice.

Secțiunea a 2-a. Noțiuni generale despre identificarea criminalistică

Specific întregii activități de cercetare științifică și deosebit de important pentru criminalistică, procesul de identificare se bazează pe „posibilitatea recunoașterii obiectelor lumii materiale, prin fixarea în procesul nostru de gândire a caracteristicilor acestora și datorită neschimbării relative a lor, cel puțin pentru un anumit timp”^[4].

Stabilirea adevărului, în cauzele supuse justiției, se realizează prin intermediul administrării de probe. Una dintre modalitățile de probațiune o constituie și identificarea criminalistică, fără însă a se confunda cu aceasta și fără să se reducă la ea. „Conținutul principal al probațiunii, cu ajutorul identificării criminalistice, constă în găsirea, desprinderea obiectului sau persoanei implicate dintr-un ansamblu nedeterminat de obiecte ori persoane posibile”^[5].

[1] R. CONSTANTIN ȘI COLAB., *op. cit.*, p. 23.

[2] L. MOCSY, I. CONSTANTIN Ș.A., *Tratat practic de criminalistică*, Ed. Ministerului de Interne, București, 1973, p. 19.

[3] E. MIHULEAC, *op. cit.*, p. 67-68.

[4] L. IONESCU, D. SANDU, *Identificarea criminalistică*, Ed. Științifică, București, 1991, p. 27.

[5] *Ibidem*.

Identificarea, ca proces psihic realizat prin compararea caracteristicilor, urmată de judecata privind identitatea sau neidentitatea, se bazează, în toate domeniile, pe aceleași principii, dar aplicarea și modul de realizare a procesului de identificare poartă o amprentă specifică pentru fiecare activitate în parte. Identificarea criminalistică are și ea specificul său, constând din aceea că se urmărește a se stabili atât identitatea, cât și neidentitatea, iar concluziile au în consecința formulării lor aceeași forță probantă.

În principiu, criminalistul merge cu identificarea până la nivelul unui obiect sau individ, nu rămâne la nivelul generic al grupului de obiecte, categorie de indivizi etc., în funcție de măsura în care mijloacele de examinare și metodologia de care se dispune la un moment dat permit o identificare individuală. Stabilirea apartenenței la o anumită grupă nu este suficientă, procesul mergând în continuare prin intermediul comparării cu un singur obiect – cel care a creat urma de la care se pleacă.

Considerăm, asemeni opiniei formulate de profesorul E. Stancu, că identificarea nu trebuie privită rigid, ea fiind un proces dinamic, asemeni înseși obiectelor și ființelor pe care le examinează, în continuă schimbare și rămânând totuși ele însele^[1].

Astfel, identificarea criminalistică apare ca un proces de stabilire, cu ajutorul mijloacelor și metodelor proprii științei criminalistice, a factorului creator al urmei, pe baza caracteristicilor acestuia, într-un sistem unitar și individualizat. Identificarea se poate face și fără contact direct, tactil, instrumental și vizual cu obiectul care trebuie identificat, folosindu-se în acest scop:

a) *identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale* – când sunt folosite percepțiile anterioare ale altor persoane privind aspectul, locul, modul de acțiune a unui fenomen, obiect, instrument sau persoană. În acest mod sunt identificați infractori, obiecte ori persoane dispărute, sustrase sau răpite, prin compararea descrierilor cu elementele de care se dispune;

b) *identificarea după memorie* este o altă modalitate de identificare, bazată pe valorificarea percepțiilor anterioare ale unor persoane, în funcție de calitatea percepției și memorării realizate în anumite condiții de timp, loc, stare psihică etc. La reîntâlnirea cu obiectul, persoana sau fenomenul perceput, se recurge la memoria percepției respective pentru a putea efectua o comparare. Memo-

[1] E. STANCU, *Criminalistica*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1962, p. 20.

rarea percepțiilor permite identificarea atât a unor elemente de ordin vizual (aspect, culoare, viteza de deplasare etc.), cât și a unor elemente de ordin senzorial divers (olfactiv, auditiv, intensitate, miros specific etc.). În funcție de modul în care un anumit fenomen, obiect sau ființă s-a reflectat în lumea materială, producând anumite urme, se conturează și ceea ce îndeobște constituie domeniul identificării în criminalistică;

c) *identificarea după urmele lăsate* – se vor utiliza, alături de impresiunile de la fața locului, și altele create în mod artificial prin intermediul obiectului ori ființei bănuite a le fi creat (de exemplu, urme de tăiere cu un topor, urme create cu o cheie falsă, impresiuni papilare). Dată fiind posibilitatea repetării cvasi-identice a modului în care s-a creat urma în litigiu, această modalitate de identificare dispune de cele mai mari șanse de reușită și oferă un grad ridicat de certitudine.

Secțiunea a 3-a. Principiile identificării criminalistice

Dat fiind caracterul științific al metodelor utilizate de criminaliști, activitatea de identificare trebuie să se fundamenteze, în mod necesar, pe anumite principii generale^[1]:

a) *Obiectele supuse examinării apar ca obiecte scop (de identificat) și obiecte mijloc (care servesc la identificare)*

Această dihotomie este practic o consecință a modului în care se realizează compararea. Are o deosebită importanță înțelegerea corectă a noțiunilor de „identitate” și „asemănare”, pe care, destul de des, unii practicieni le confundă. Această utilizare confuză a celor două noțiuni este, la rândul său, o consecință a confundării obiectului-scop (creator de urmă) cu obiectul-mijloc (purtător de urmă și utilizat în aprecierea comparativă). De exemplu, o semnătură contestată se va compara cu semnăturile executate la cererea instanței sau cu probele necontestate; urma de pantof de la locul faptei cu urmele create experimental cu pantofii bănuitului etc.

Obiectul creator de urmă nu este însă identic cu caracteristicile lui oglindite în urmă, întrucât „a susține că urma lăsată de încălțăminte a infractorului este identică cu încălțăminte care a creat-o” este la fel

^[1] L. IONESCU, D. SANDU, *op. cit.*, p. 38.

de absurd ca și susținerea că „fotografia unei peroane este identică cu persoana însăși”, așa cum preciza C. Suciul^[1].

b) *Obiectele supuse identificării cuprind elemente relativ stabile și elemente variabile*

Dinamica existenței și continua mișcare a realității sunt un fapt de necontestat. Schimbarea se manifestă la nivelul obiectelor, fenomenelor și persoanelor prin uzuri, alterări, îmbătrânire fizică etc., dar aceste schimbări nu sunt fundamentale, altfel procesul identificării nu ar fi posibil.

Stabilitatea trăsăturilor nu este de interpretare simplă, fixistă, în sensul imobilității totale, ci trebuie înțeleasă prin raportare la intervalul de timp dintre descoperire și examinare, în sensul înțelegerii faptului că trăsăturile caracteristice ale obiectului identificării (fenomen, persoană, obiect) se regăsesc, în mod necesar, în caracteristicile relevate în cursul cercetării lor din punctul de vedere al criminalisticii. Astfel, criminalistului îi revine sarcina de a distinge între caracteristicile variabile și cele stabile ale obiectului de identificat.

c) *Examinarea analitică și sintetică a elementelor caracteristice*

Acesta este un principiu al stabilirii identității generat de către caracterul dinamic, unitar, dar și contradictoriu al realității.

Examinarea analitică presupune o abordare atentă, amănunțită (în detaliu și de profunzime), de natură a duce la o clară surprindere a elementelor caracteristice ale obiectului supus examinării (de exemplu, toate elementele de relief ale unei urme papilare, toate caracteristicile micro-reliefului de pe un tub cartuș).

Examinarea sintetică se realizează pentru surprinderea în dinamică a specificității elementelor (de exemplu, înțelegerea și observarea variabilității unor scrisuri ori semnături, variația modelelor de pe suprafața de rulare a unei anvelope prin uzură).

d) *Interdependența cauzală și dinamicitatea*

În activitatea concretă de cercetare a cauzelor, organele judiciare sunt chemate să observe atributul fundamental al existenței – mișcarea – și să privească realitatea prin prisma existenței cauzalității, ca un factor necesar al mișcării. De exemplu, trecerea timpului produce distrugerea unei urme, estomparea unor memorizări și percepții, uzuri diferite ale unui instrument, alterarea grafismelor la persoane în vârstă etc.

[1] C. SUCIU, *Criminalistica*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1962, p. 18.

Secțiunea a 4-a. Fazele procesului de identificare

Prin stabilirea acestora se marchează momentele-cheie ale desprinderii caracteristicilor esențiale ale obiectului-scop și obiectului-mijloc. Procesul merge în mod firesc de la general la particular, dar, în același timp, el impune minuțiozitate și rapiditate, precizie și capacitate de diferențiere. Aplicarea cerinței celerității nu înseamnă superficialitate, iar prezența a cât mai multor detalii individualizate este semnul acurateții cu care a fost îndeplinit procesul de identificare. Identificarea criminalistică se realizează în mod treptat prin trecerea de la general la particular, trăsăturile specifice ale obiectelor, ființelor și fenomenelor fiind selectate prin stabilirea genului, speciei, grupei, subgrupei, modelului etc., astfel încât să se ajungă de la gen la individ, la obiectul-scop.

Ca proces unic, identificarea criminalistică parcurge două faze succesive, prima constituindu-se ca premisă logică a celeilalte. Aceste două faze succesive sunt identificarea generică și identificarea individuală.

Identificarea generică constă în „stabilirea pe baza caracteristicilor generale a ceea ce reprezintă în sine obiectul sau urma sa, adică natura sa, ce loc ocupă în sistemul lucrurilor, cărui gen, specie sau subspecie îi aparține”^[1].

Clasificarea se face pe baza criteriilor care reflectă construcția, forma (tipul și marca armei, tipul și marca autovehiculului), structura internă, însușirile anatomice, psihice etc. Reținerea anumitor caracteristici generale constituie baza de definire, în măsura în care sunt specifice pentru clasa respectivă, având și însușirea constanței. Deosebiri esențiale conduc la stabilirea incompatibilității, deci la excluderea fenomenului, obiectului ori ființei din genul respectiv.

„A individualiza un obiect concret – cel care a produs urma incriminată – înseamnă a determina și a găsi caracteristicile proprii prin care el diferă de toate celelalte obiecte de același gen, caracteristici care se reflectă în urmă”^[2].

Pornind de la categoriile de *necesitate* și *întâmplare*, identificarea individuală valorifică legătura complexă dintre acestea. Din esența lucrurilor, rezultată că necesitatea desemnează temeiul intern. Întâmplarea este semnul unor însușiri și raporturi de natură externă.

^[1] L. IONESCU, D. SANDU, *op. cit.*, p. 46.

^[2] L. IONESCU, *Criminalistică. Note de curs pentru uzul studenților* (nepublicat), Universitatea Creștină „D. Cantemir”, București, 1995, p. 25.

Intervenția unui fenomen va putea genera modificarea manifestărilor unui alt fenomen. De exemplu, uzura unui pneu va putea duce la explozia lui în condiții de rulare cu viteză și sub sarcină mare.

Secțiunea a 5-a. Metodele folosite în identificare

Aceste metode sunt:

a) *Observarea* – utilizată în scopul surprinderii caracteristicilor generale și specifice, precum și a reflectării lor în obiectul de identificat. Metoda observării servește la diferențierea pe genuri, subgrupe, categorii etc. și la pătrunderea în domeniul specificului, al înțelegerii trăsăturilor ce individualizează un anumit obiect, fenomen sau ființă.

b) *Analizele diverse* – realizate cu diferite instrumente optice (lupă, microscop) pe cale chimică (cromatografie, sinteză, precipitare etc.), prin tehnici biologice (analiza urmelor de sânge), prin examinări traseologice, de balistică etc.

La aprecierea rezultatelor se va avea în vedere variabilitatea clarității urmelor în funcție de natura obiectului mijloc. Realitatea există și evoluează ca o contopire complexă a variabilității și stabilității. Foarte adesea – așa cum se va vedea la examinarea scrisului și în special a semnăturilor –, asemănarea până la perfecta suprapunere trebuie privită cu circumspecție. În sens contrar, prezența unor elemente de relativă variabilitate, încadrate în firescul scrierii și în limitele de variabilitate normală, vor fi indicii ale identității de autor.

c) *Compararea (confruntarea)* este aplicată în numeroase cazuri, fiind și extrem de accesibilă. Ea este un mijloc de lucru atât tehnic, cât și un procedeu tactic frecvent. Sunt utilizate mijloace optice (microscop comparatoare, fotografii de examinare etc.) care permit mărirea imaginilor și examinarea minuțioasă a detaliilor. Apoi are loc un proces de evaluare a importanței unor elemente, frecvența prezenței (repetiției) lor, a concordanței sau neconcordanței detaliilor, însușirilor etc.

d) *Juxtapunerea* este un procedeu de stabilire a continuității liniare, utilizat, de exemplu, la identificarea armelor de foc după striățiile lăsate de ghinturile țevii pe proiectile sau la identificarea obiectului crestor al unei urme (identificarea unui topor după striățiile din lemnul arborilor tăiați cu acesta). Procedeu este extrem de simplu și eficace, dar presupune corecta folosire a aparatului și acuratețe

în aprecierea detaliilor, în caz contrar, putând interveni excluderi eronate sau chiar identificări de continuitate liniară inexistentă.

e) *Suprapunerea* servește la relevarea asemănărilor și deosebirilor dintre diferite obiecte prin suprapunerea imaginilor lor. Aprecierea deosebirilor va ține seama de uzura în timp a obiectelor, de modul și locul de realizare a urmei în litigiu, precum și de modul de realizare a urmei de comparație. Finalul examinării criminalistice, fundamentată pe examinarea comparativă, pe surprinderea și aprecierea asemănărilor și deosebirilor, îl constituie *formularea concluziilor*.

Secțiunea a 6-a. Constatările tehnico-științifice și expertizele criminalistice: noțiune, valoare, asemănări și deosebiri

Atât constatările tehnico-științifice, cât și expertizele sunt reglementate de Codul de procedură penală. Astfel, sediul materiei se găsește în art. 112-115 referitoare la constatările tehnico-științifice, respectiv în art. 116-127^[1] privind expertizele.

§1. Constatările tehnico-științifice

1.1. Noțiune și importanță

În cursul săvârșirii infracțiunilor, în raport cu modul de operare utilizat, făptuitorii creează urme variate: alterări de înscrisuri, urme papilare, urme de lovire, urme de efracție etc. Valoarea probatorie a acestor urme poate fi pusă în evidență prin cercetările efectuate de specialiști^[2]. Astfel, examinarea de specialitate s-a impus ca fiind un procedeu probator de importanță capitală în soluționarea temeinică și legală a cauzelor^[3].

^[1] Art. 127¹ a fost introdus prin art. XVIII pct. 15 din Legea nr. 202/2010.

^[2] I. MIRCEA, *op. cit.*, 1998, p. 313; A. LAZĂR, *Criminalistica*, Ed. Altip, Alba Iulia, 2004, p. 167.

^[3] P. BOUZAT, J. PINATEL, *Traité de droit pénal et de criminologie*, vol. II, Ed. Dalloz, Paris, 1963, p. 263; TR. POP, *Drept procesual penal*, vol. III, Ed. Tipografia Națională, Cluj, 1947, p. 341; I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 297; V. DONGOROZ ȘI COLAB., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975, p. 258.

Constatarea tehnico-științifică a fost *definită*, în literatura criminalistică, drept o activitate de interpretare și valorificare științifică imediată a urmelor, mijloacelor de probă și a împrejurărilor de fapt, desfășurată, la cererea organelor de urmărire penală, în scopul identificării făptuitorului și a obiectelor folosite pentru săvârșirea infracțiunii^[1]. Sub aspectul conținutului, această activitate operativă este mai restrânsă decât expertiza și se dispune numai în caz de urgență^[2].

În vederea efectuării unei constatări tehnico-științifice, se apelează la specialiști când nevoia constatării de specialitate se conjugă cu imperativul clarificării urgente a unor fapte, împrejurări ale cauzei sau cu pericolul dispariției mijloacelor de probă ori de schimbare a unor situații de fapt care formează obiectul interpretării. În asemenea cazuri, constatarea tehnico-științifică este preferată expertizei, deoarece este mai operativă și eficace.

În literatura de specialitate, constatarea tehnico-științifică a fost apreciată ca fiind un procedeu de probațiune^[3], respectiv un mod de a opera prin cercetare asupra anumitor urme și mijloace de probă, în vederea cunoașterii exacte a valorii probatorii a acestor „martori muți”^[4].

Spre a stabili concludența și valoarea probatorie a urmelor, a obiectelor folosite sau destinate să servească la săvârșirea infracțiunii ori a obiectelor care sunt produse prin fapta prevăzută de legea penală, specialiștii recurg la cele mai avansate cunoștințe științifice^[5].

1.2. Aspecte procesual penale

După constatarea existenței vreuneia dintre situațiile prevăzute de lege [art. 112 alin. (1) C. proc. pen.], efectuarea constatării teh-

[1] N. DAN ȘI COLAB., *Dicționar de criminalistică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 45.

[2] I. MIRCEA, *op. cit.*, 1998, p. 314; C. SUCIU, *Criminalistica*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 568.

[3] Procedeele tactice probatorii sunt mijloace, moduri de acțiune elaborate de știința criminalisticii în scopul realizării în bune condițiuni a activităților de urmărire penală (cercetarea la fața locului, percheziția, ascultarea martorului etc.); N. DAN ȘI COLAB., *op. cit.*, p. 155; I. MIRCEA, *op. cit.*, 1998, p. 4.

[4] V. DONGOROZ ȘI COLAB., *op. cit.*, p. 259.

[5] M. LE CLÈRE, *Manuel de police technique*, Ed. Police-Revue, Paris, 1974, p. 248; M.J. PALMIOTTO, *Criminal Investigations*, Ed. Nelson Hall Publishers, Chicago, Illinois, p. 473.

nico-științifice este dispusă de organul de urmărire penală prin rezoluție motivată.

Constatarea se efectuează, de regulă, de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală, fără ca aceștia să-și însușească atribuții de organ de urmărire penală. Voci izolate au pus uneori în discuție validitatea rezultatelor furnizate de specialiști care aparțin chiar unor servicii din structura organului care face cercetarea. Credem că problema are doar un caracter retoric, întrucât, pe de o parte, examinarea poate fi efectuată de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe [art. 112 alin. (2) C. proc. pen.], iar, pe de altă parte, toate rezultatele contestate ale rapoartelor de constatare tehnico-științifică pot fi referite laboratoarelor de expertize criminalistice spre o nouă examinare.

Constatarea tehnico-științifică se dispune numai de către organele de urmărire penală, exceptând cazul refacerii sau completării acesteia, când poate fi dispusă și de instanța de judecată [art. 115 alin. (2) și (3) C. proc. pen.]^[1].

Întrucât este o activitate desfășurată sub imperativul urgenței, constatarea tehnico-științifică se efectuează în conformitate cu o procedură simplificată în raport cu expertiza. Ea poate fi dispusă chiar de un organ de urmărire necompetent, însă sesizat conform legii, actele fiind trimise de îndată procurorului competent (art. 213 C. proc. pen.).

1.3. Situațiile tactice în care se poate dispune efectuarea constatărilor tehnico-științifice

Când pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei sunt necesare cunoștințele unui specialist, organele de urmărire penală pot dispune efectuarea constatării tehnico-științifice într-una dintre următoarele situații tactice ivite pe parcursul urmăririi penale: existența pericolului de dispariție a unor mijloace de probă sau de

^[1] Organul de urmărire penală poate dispune prin rezoluție motivată efectuarea constatărilor tehnico-științifice, în caz de necesitate, în faza actelor premergătoare, spre a verifica seriozitatea unei sesizări, în vederea începerii urmăririi penale. În acest sens, a se vedea GH. MATEUȚ, *Procedura penală. Partea specială*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 79; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 423; A. LAZĂR, *Utilizarea procedeeleor probatorii în faza actelor premergătoare, în cazul cercetării fraudelor în afaceri*, în Revista de criminologie, de criminalistică și de penologie nr. 12/2001, p. 126; în sens contrar, V. DONGOROZ ȘI COLAB., *op. cit.*, p. 261; D. CIUNCAN, *Actele premergătoare și garanțiile procesuale*, în Dreptul nr. 7/1996, p. 88.

schimbare a unor situații de fapt; necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. Examinarea atentă a celor două situații este impusă de nevoia apărută în practica de urmărire penală de a stabili care sunt circumstanțele ce permit organului de urmărire penală să utilizeze acest procedeu probator operativ fără a leza drepturile recunoscute de lege părților în cazul expertizei.

1.3.1. Existența pericolului dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt

Acest pericol a fost definit ca fiind primejdia distrugerii intenționate sau neintenționate, în substanța sa, a unui mijloc de probă și posibilitatea înlăturării sale din câmpul infracțional, fiind sustras cercetării, precum și riscul ca mijloacele de probă, subzistând în materialitatea lor, să sufere modificări care să le altereze însușirile ce le individualizează, făcându-le improprie cercetării^[1]. În asemenea situații, la fața locului se pot constata „împrejurări controversate”, respectiv, un tablou de contrast puternic cu privire la modul și mijloacele aplicate de făptuitor^[2].

Prin *pericolul de schimbare* a unor situații de fapt se înțelege posibilitatea survenirii, după săvârșirea infracțiunii, a unor elemente noi care ar putea modifica aspecte semnificative în configurația câmpului infracțional și care ar genera dificultăți în cercetare, inclusiv riscul abordării unor piste false.

Stările de pericol invocate pot fi determinate de cauze obiective, exterioare intervenției omului, cum este acțiunea factorilor atmosferici (precipitații, vânt) asupra urmelor din câmpul infracțional. De asemenea, ele pot fi produse de cauze de natură subiectivă, constând în acțiuni voluntare ale făptuitorului sau participanților la infracțiune ori intervenția altor persoane. În acest sens, este ilustrativ cazul făptuitoarei, funcționar la o bancă, care, după ce s-a stabilit că era coautor al unei fraude în sumă de 534,5 milioane lei produse băncii, interzicându-i-se accesul la fostul loc de muncă, a intrat în sediul filialei și a distrus din memoria calculatorului evidențele privind decontările intrabancare, apoi a dispărut de la domiciliu^[3].

[1] A. CIOPRAGA, *Criminalistica. Tratat de tactică*, Ed. Gama, Iași, 1996, p. 388.

[2] I. MIRCEA, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Ed. „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 33. Autorul observă corect că expresia „împrejurări negative”, folosită în literatură, nu reflectă întregul conținut al noțiunii și că „împrejurări controversate” este mai cuprinzătoare și mai relevantă.

[3] Parchetul I.C.C.J., Secția anticorupție, urmărire penală și criminalistică, nepublicat.

Organul de urmărire penală, când constată existența pericolului de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt, este obligat să dispună luarea măsurilor de prevenire a pericolului. În acest scop, se impune utilizarea mijloacelor prevăzute de tehnica criminalistică, respectiv a măsurilor de conservare și fixare a urmelor amenințate să dispară, executându-se schițe, fotografii judiciare și înregistrări video. Apoi, urmele sunt ridicate, ambalate și transportate în vederea examinării de către experți în condiții de laborator^[1]. În măsura în care pericolul poate fi înlăturat, nu se mai justifică efectuarea unei constatări tehnico-științifice^[2]. Dacă pentru lămurirea unor probleme de specialitate sunt necesare cunoștințele unui expert, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, efectuarea unei expertize.

1.3.2. Necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei

Aceasta este impusă nu atât de pericolul dispariției mijloacelor de probă sau al schimbării situației de fapt, cât de necesitatea asigurării, chiar de la începutul urmăririi penale, a justei orientări în efectuarea anchetei. Organul de urmărire penală apreciază necesitatea folosirii acestui procedeu probator, în raport cu utilitatea datelor furnizate care pot indica *direcția ce trebuie imprimată cercetărilor*, prin confirmarea uneia dintre versiunile elaborate în cauză.

Rezolvarea dată acestei situații, prin efectuarea unei constatări tehnico-științifice, a fost impusă de caracterul dinamic al urmăririi penale și de necesitatea de a da eficiență practică imediată constatărilor la care ajung organele de urmărire penală cu ocazia primelor investigații efectuate.

În cazul confruntării cu moduri de operare caracterizate prin utilizarea de către făptuitori a înscrisurilor falsificate (file cec, scrisori de garanție etc.), chiar dacă nu există pericolul dispariției mijlocului de probă sau de schimbare a unor situații de fapt, constatarea tehnico-științifică este justificată de *necesitatea identificării neîntârziată a făptuitorului*. De exemplu, făptuitorii, în scopul de a obține un venit material injust, au falsificat cu ajutorul unui calculator ordine de compensare tip „Renel” folosite la decontarea unor datorii, pe

[1] I. MIRCEA, *op. cit.*, p. 234; M.J. PALMIOTTO, *op. cit.*, p. 167-242.

[2] Constatarea tehnico-științifică este inadmisibilă după înlăturarea pericolului de dispariție a mijloacelor de probă. A se vedea V. DONGOROZ ȘI COLAB., *op. cit.*, p. 265.

care le-au introdus pe piață. Falsul a fost dovedit în temeiul unei constatări tehnico-științifice care a condus la identificarea promptă a calculatorului utilizat și a făptuitorului^[1].

Între cele două condiții, pericolul dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări, s-a remarcat existența unei conexiuni, deoarece, adeseori, urgența lămuririi unor împrejurări este determinată chiar de pericolul dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt^[2]. Nu se poate dispune efectuarea unei constatări tehnico-științifice pentru rezolvarea unor probleme de natură juridică ori când faptele sau împrejurările de fapt, care aveau nevoie de clarificare, au fost lămurite prin alte mijloace (de exemplu, prin ascultarea unor persoane)^[3].

1.3.2.1. *Specialiștii abilitați să efectueze constatările tehnico-științifice*

De regulă, constatarea tehnico-științifică se efectuează de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală.

Acești specialiști funcționează ca delegați ori angajați permanenți ai acestor organe și au o pregătire științifică sau tehnică în diverse domenii de activitate (de exemplu, în conformitate cu legea). Direcția Națională Anticorupție (denumirea anterioară – Parchetul Național Anticorupție)^[4] a fost încadrată, în limita posturilor prevăzute în statul de funcții, cu specialiști în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic și în alte domenii, abilitați să efectueze constatări tehnico-științifice de specialitate în cauzele instrumentate de acest organ de urmărire^[5].

[1] Parchetul de pe lângă Tribunalul Hunedoara (dosar nepublicat).

[2] A. CIOPRAGA, *op. cit.*, p. 386.

[3] I. MIRCEA, *op. cit.*, 1998, p. 312; C. AIONIȚOAI, C. PLETEA ȘI COLAB., *Tratat de tactică criminalistică*, Ed. Carpați, București, 1992, p. 239.

[4] În cuprinsul O.U.G. nr. 43/2002, aprobată cu modificări prin Legea nr. 503/2002, cu modificările și completările ulterioare, precum și în alte acte normative care cuprind referiri la Parchetul Național Anticorupție, se va înlocui, potrivit art. 1 pct. 4 din Legea nr. 54/2006, denumirea cu Direcția Națională Anticorupție.

[5] Încadrarea sau delegarea unor specialiști pe lângă anumite organe judiciare este inspirată din organizarea unor structuri judiciare specializate înființate în statele Uniunii Europene.

În Spania funcționează, din 1994, *Parchetul special pentru reprimarea delictelor economice în legătură cu corupția*, organ judiciar care dispune de un braț operativ alcătuit din 250 de polițiști specializați în investigarea acestor infracțiuni, precum